

Inhoudsopgave

Inleiding	7	Gezondheid	30
		Internet	30
		Kaarten	31
ACHTERGRONDEN	9	Klimaat	31
Geschiedenis	9	Mindervaliden	31
De Romeinen	9	Musea	31
De eerste dynastie	10	Openingstijden	32
Het Heilige Roomse Rijk	10	Parkeren	32
Hertogdom Luxemburg	11	Pech onderweg	33
De Tachtigjarige Oorlog	11	Persoonlijke veiligheid	33
De Franse tijd	12	Restaurants	34
Het Huis Oranje-Nassau	12	Taal	35
Onafhankelijkheid	14	Teken	36
Bezet!	15	Telefoneren	36
Samenwerking	15	Tijdsverschil	36
Groothertogdom	16	Toeristeninformatie	36
Bevolking	16	Verkeersregels	37
Taal en cultuur	16	Weerbericht	37
De Luxemburgse vlag	18	Wegen en tol	38
Stijl van leven	19		
Eten & drinken	20		
Natuur	21	BEZIENSWAARDIGHEDEN	39
		Regio's Luxemburg	39
PRAKTISCHE INFORMATIE	23	Luxemburg-stad	43
Voor de reis	23	Hoogtepunten	45
Nuttige adressen	23	Palais Grand-Ducal	45
Reisdocumenten/douane	24	Cathédrale Notre-Dame	47
Vervoer naar Luxemburg	24	Place Guillaume II	50
Tijdens de reis	24	MNHA (Musée National d'Histoire et	
Vervoer in Luxemburg	24	d'Art)	50
Accommodatie	25	Lëtzebuerg City Museum	52
Sport & beweging	26	Casemates du Bock	53
Van A tot Z	28	Wenzel-parcours	58
Alarmnummers	28	Grund	60
Brandstof	28	Villa Vauban	63
Drinkwater	28	Kirchberg	65
Elektriciteit	29	Centre Européen	66
Feestdagen	29	MUDAM (Musée d'Art Moderne Grand-	
Festivals en evenementen	29	Duc Jean)	67
Geld	30	Dräi Eechelen (Fort Thüngen)	68

Inhoudsopgave

Luxemburgse Ardennen	71	Aquarium Wasserbillig	149
Hoogtepunten	73	Grevenmacher	150
Plattelandsmuseum Binsfeld	73	Wormeldange	154
Domaine du Moulin d'Asselborn	74	Nationaal Wijnmuseum	155
Clervaux	77	Remich	157
Natuurcentrum Robbesscheier	81	Folklore- en Wijnmuseum A Possen	158
Wiltz	82	Remerschen	160
Vianden	84	Schengen	161
Kopermijn van Stolzenbourg	88	Mondorf-les-Bains	164
Kasteel van Bourscheid	89		
Esch-sur-Sûre	92	Het Land van de Rode Aarde	169
Diekirch	94	Hoogtepunten	169
Ettelbrück	98	Minett Park Fond-de-Gras	172
		Hoogovens van Belval	175
Guttland	101	Esch-sur-Alzette	176
Hoogtepunten	101	Museum van de Cockerill-mijn	180
Mersch	101	Nationaal Mijnmuseum	181
Vallei van de Zeven Kastelen	105	Luxembourg Science Center	183
Kerk van Rindschleiden	112	Dudelange	185
Museum Thillenvogtei	113	Parc Merveilleux	187
Burcht van Useldange	113		
Burchtruïne Pettingen	116	Duitse woorden, begrippen en uitdrukkingen	190
Kasteel Walferdange	118	Franse woorden, begrippen en uitdrukkingen	194
		Over de auteur	198
Mullerthal / Luxemburgs Klein		Register	199
Zwitserland	121		
Hoogtepunten	121		
Echternach	121		
Het meer van Echternach	130		
Wolfsschlucht (Wolfskloof)	133	SPECIALE ONDERWERPEN (kaders)	
De watertoren van Berdorf	136	Hoe zeg ik het in het Letzeburgs?	17
Kasteel Beaufort	137	Korting met de Luxembourg Card	32
Larochette	138	Babylonische spraakverwarring?	35
Schéissendëmpel Mullerthal	142	De staart van de gravin	55
Heringer Molen	144	Logeren in de oude stad	57
Museum Henri Tudor	144	Vauban, de vestingbouwer	64
Kerk van Junglinster	145	Logeren in de nieuwe stad	67
Kasteel Bourglinster	146	Wat en hoe: het Ardennenoffensief	81
		De Oranjes en Groothertogdom	
De Moezel	147	Luxemburg	88
Hoogtepunten	149	Wat een ezels!	95

Inhoudsopgave

De Romeinen in Guttland	111	OPGENOMEN KAARTEN	
'Onze' Willibrord?	126	Luxemburg, ligging	6
Fris en niet te fruitig	153	Luxemburg, overzichtskaart	8
De muis Kätti	165	Luxemburg-stad	44
Culturele Hoofdstad 2022	178	Luxemburg-stad, oude stad	48-49
De heilige Barbara	184	Luxemburg-stad, Grund	61
Industrieel smullen	186	Luxemburg-stad, Kirchberg	65
		Luxemburgse Ardennen	72
		Guttland	102-103
EEN AVOND/OCHTEND/MIDDAG		Mullerthal / Luxemburgs Klein	
IN/OP/MET...		Zwitserland	122-123
Een kasteel	76	De Moezel	148
Hotel Martha	105	Het Land van de Rode Aarde	170-171
Een 'champignon'	115		
B&B Roudenhaff	132		
Een kuurhotel	167		
Een mijnwerkersdorp	174		
Een 'hobbithuisje'	182		
WANDELTIPS			
Wandelen in de Luxemburgse Ardennen	97		
Wandelen in Guttland	118		
Mullerthal Trail	135		
Wandelen in Mullerthal	140		
Wandelen op het Moezelpad	150		
Wandelen in de Regio Moezel	159		
Wandelen in Het Land van de Rode Aarde	188		

Achtergronden

GESCHIEDENIS

Het kleine Luxemburg, dat van noord naar zuid slechts zo'n 80 kilometer meet en van west naar oost maximaal 60 kilometer, is sinds de jaren 1830 een soevereine staat en heeft sinds 1890 een groothertog. De historie van het land, als graafschap en hertogdom, maar ook als onderdeel van grotere rijken, gaat terug tot voor de Romeinen het in 54 voor Christus 'ontdekten'. Luxemburg groeide en slook door de eeuwen heen, maar is sinds de Tweede Wereldoorlog een baken van rust en stabiliteit. Dit alles in samenwerking met andere landen, want als klein groothertogdom blijft Luxemburg altijd kwetsbaar. Luxemburg was dan ook een van de stichters van de Europese Unie.

DE ROMEINEN

De oudste nederzettingen waarvan in Luxemburg sporen zijn gevonden, behoordden toe aan de Trevieren, een Germaanse of Keltische stam die zich rond 600 jaar voor Christus in het Moezeldal vestigde. Zij dolven onder meer ijzererts in wat nu in Luxemburg het Land van de Rode Aarde heet. Hun naam kreeg de stam overigens pas van de Romeinse veldheer Julius Caesar. Deze trok tussen 58 en 51 voor Christus het gebied binnen, maakte handig gebruik van een interne machtsstrijd in 'Gallië' (het westelijke gebied van Europa, dat overeenkomt met het moderne Frankrijk, België, het westen van Zwitserland, delen van Nederland en Duitsland ten westen van de Rijn) en voegde dit hele gebied toe aan het Romeinse Rijk. Julius Caesar kreeg tijdens zijn veldtocht hulp van de bewoners en cavalerie

De imposant grote Romeinse Villa van Echternach

van Augusta Treverorum, een militaire nederzetting op de plek van de huidige Duitse stad Trier. Hij noemde de bewoners Treveri (Trevieren in het Nederlands).

Trier, de oudste stad van Duitsland, werd op bevel van de Romeinse keizer Augustus rond 16 voor Christus gebouwd. Aanvankelijk als hoofdstad van de Romeinse provincie Belgica Prima, maar Trier werd uiteindelijk hoofdstad van het West-Romeinse Rijk. Vanuit Trier vestigden zich tal van Romeinen in wat nu Luxemburg is. En daarvan zijn heel wat sporen te vinden in het groothertogdom. Een van de indrukwekkendste sporen is de Romeinse villa in grensstad Echternach, op slechts 25 kilometer van Trier (zie p. 130). Ook in Diekirch (zie p. 94) en op vele plekken in de regio Guttland (zie p. 111) kan je een kijkje nemen bij archeologische opgravingen van aquaducten, villa's, tempels, fabrieken en straatwegen.

DE EERSTE DYNASTIE

In de 5de eeuw viel het Romeinse Rijk uiteen en trokken Germaanse Franken de regio binnen. Met in hun kielzog monniken, die de bevolking bekeerden tot het christendom. Er werden kloosters gesticht en kerken gebouwd. Het bekendst is de Abdij van Echternach, die in 698 werd gesticht door de Angelsaksische missionaris Willibrord (zie p. 126). De Germaanse Franken introduceerden ook een Germaanse taal, die zich in Luxemburg uiteindelijk ontwikkelde tot het Letzeburgs, dat nog altijd de nationale taal is. Na de dood van Karel de Grote in 814 viel zijn keizerrijk uiteen in twee delen en werd Luxemburg deel van Lotharingen. Dit maakte op zijn beurt weer deel uit van het Heilige Roomse Rijk, waarvan de naam verwees naar het gezag van de Paus in Rome. In het jaar 963 werd de Ardense graaf Siegfried van Lotharingen, een vazal van het Heili-

ge Roomse Rijk, via een landruil graaf van Luxemburg. Hij stichtte daarmee de eerste dynastie van het land. Siegfried bouwde de burcht Lucilinburhuc op de Bock, de rots waarop Luxemburg-stad is gebouwd. Deze werd later versterkt tot een indrukwekkend bolwerk en was lange tijd het hart van de kleine staat. Dit bolwerk, de Casemates du Bock, kan je nog altijd bezoeken (zie p. 53).

HET HEILIGE ROOMSE RIJK

Met de dood van graaf Koenraad II kwam in 1136 een eind aan de eerste dynastie van Siegfried. Koenraad had geen kinderen en erfgenaam was zijn tante Ermesinde, getrouwd met graaf Godfried I van Namen. Die droeg het bestuur over aan Ermesindes zoon Hendrik en zo werd het graafschap Luxemburg verenigd met dat van Namen. Lang duurde dat niet, want na Hendriks

Casemates du Bock

je altijd de laagste prijs betaalt en je je goed kan oriënteren omdat beoordelingen alleen geplaatst kunnen worden door gasten die daadwerkelijk op het adres gelogd hebben. Veel accommodaties hebben ook een eigen website, maar niet altijd met een vertaling in het Engels of Nederlands. Ook die adressen kan je zo mogelijk dan makkelijker en sneller reserveren via een boekingsite. In deze gids tref je bij de meeste bezienswaardigheden en te bezoeken plaatsen logeertips aan, die wij (meestal) uit eigen ervaring of via betrouwbare referenties kennen. De prijzen dateren van begin 2020 en zijn vanaf-prijzen: de prijs van de goedkoopste kamer in het laagseizoen.

Jeugdherberg

Luxemburg beschikt over negen jeugdherbergen waar je tegen een zeer schappelijke prijs kan overnachten. Als volwassene betaal je € 10 per jaar voor het lidmaatschap, waarmee je korting krijgt op je overnachting. Maar ook als niet-lid ben je welkom om te komen logeren. Voor een bed op een (soms niet-gemengde) slaapzaal betaal je gemiddeld € 25 B&B per persoon. Zijn er ook 1- of 2-persoonskamers beschikbaar, dan betaal je een toeslag van € 5,50 (2-persoonskamer) tot € 15 (1-persoonskamer).

De jeugdherbergen zijn vaak heel mooi gelegen en ook de gebouwen mogen er zijn. Zo is de jeugdherberg van Echternach schitterend gelegen aan het Meer van Echternach en is de jeugdherberg van Hollenfels gevestigd in een historisch kasteel. Je kan een overnachting rechtstreeks boeken via www.youthhostels.lu, maar ook via Booking.com.

Camping

Kamperen is heel populair in Luxemburg en je kan er dan ook kiezen uit meer dan vijftig locaties. Ze liggen niet zelden aan de

oever van een van de vele rivieren, waar je kan zwemmen, varen en vissen. Op veel campings kan je niet alleen terecht met je eigen tent, caravan of camper, maar is het ook mogelijk een accommodatie te huren. Zoals een pod, een halfronde houten cabine met een slaapgedeelte en een kleine zitruimte waarin je ook geregeld een kitchenette treft. Voor toilet en douche maak je dan gebruik van de gemeenschappelijke voorzieningen. Er zijn ook vaak stacaravans en chalets te huur, die eigen sanitair hebben. Op de sites van ANWB (www.anwb.nl), Eurocampings (www.eurocampings.nl) en Touring (www.touring.be) kan je campings zoeken en reserveren. Ook Visit Luxembourg (www.visit-luxembourg.com) heeft een prima site voor het zoeken van campings.

Vakantiehuisje of appartement

Blijf je langer dan een nacht op dezelfde plek en wil je ook zelf koken, dan kan je het best een vakantiehuisje of appartement reserveren. Veel eigenaren bieden hun accommodaties aan via Booking.com, maar ook via Airbnb kan je inmiddels al meer dan 300 adressen vinden in Luxemburg. Een leuke site is www.natuurhuisje.nl, dat enkele mooi in de natuur gelegen huisjes en appartementen aanbiedt. Ook in het dure Luxemburg-stad kan een appartement een goed alternatief zijn voor een hotelkamer.

SPORT & BEWEGING

Het gevarieerde, heuvelachtige en overall groene landschap van Luxemburg nodigt uit tot sporten en bewegen in de buitenlucht. Van wandelen en fietsen tot golfen en klimmen.

Wandelen

Luxemburg is een echt wandelparadijs. De uitgestrekte natuur nodigt ertoe uit en in

Wijnwandelen langs de Moezel

elke regio kan je kiezen uit een gevarieerd aanbod aan routes. Van de nationale wandelroutes, zoals het Pad van de Zeven Kastelen in Guttland (zie p. 105) en het Moezelpad (p. 150) tot de lokale rondwandelingen (autopédestres) die je vanuit bijna elke Luxemburgse stad of dorp kan maken. En dan heb je in een aantal plaatsen ook nog lokale wandelingen die worden gemarkeerd met alleen een hoofdletter; educatieve paden en wandelingen door de plaats zelf. Daarnaast doen ook internationale wandelroutes (GR) Luxemburg aan en zijn er langs de grenzen tal van grensoverschrijdende tochten mogelijk. In deze gids vind je informatieve kaders over de wandelmogelijkheden per regio, inclusief links naar sites waar je routes kan downloaden (www.visitluxembourg.com en ons eigen wandelblog www.wandelingen.info).

Uitgeverij Elmar geeft de populaire, van oorsprong Duitse serie Rother Wandelgidsen uit. De editie over Luxemburg is bij het ter

perse gaan van deze gids nog alleen in het Duits verkrijgbaar, maar een Nederlandse vertaling staat op stapel.

Klimmen

Liefhebbers van klimmen en klauteren halen hun hart op in Luxemburg. Niet alleen kan je 'volwassen' klims maken in het rotsachtige landschap van Mullerthal / Luxemburgs Klein Zwitserland (p. 121-147) en in de Luxemburgse Ardennen (p. 71-101), er zijn ook tal van klimmuren, zoals in de jeugdherberg van Echternach (zie p. 132) en zelfs accrobrancheparcours. Accrobranche is een avonturenparcours over bomen en palen en is geschikt voor het hele gezin – zelfs voor de allerkleinste kinderen. Je klimt van platform tot platform en maakt daarbij gebruik van koorden om obstakels te overbruggen. In deze gids wordt zo'n parcours in Vianden beschreven (zie p. 88) en op www.visitluxembourg.com vind je een actueel overzicht van de klimmogelijkheden in het land.

LUXEMBURG-STAD

De hoofdstad van Luxemburg is het levendige en stijlvolle hart van het land. Met name de Oude Stad (Vieille Ville) en het oude dorp (Ville Basse) Grund trekken tegenwoordig veel toeristen. De oude stad ligt boven op een rots met steile wanden, uitgesleten door de rivieren Alzette en Pétrusse. Ze vormde daardoor vroeger een goed verdedigbare vesting. Van die vestingwerken resten onder meer de Casemates du Bock en Fort Thüngen (Dräi Eechelen). De oude stad kenmerkt zich door een statig netwerk van straten en pleinen, met veel restaurants en terrassen. Je vindt er stijlvolle en boeiende musea, het Groothertogelijk Paleis en de kathedraal. Via een

schitterende wandelroute daal je af naar het charmante dorp Grund en de rivier Alzette. Vergeet niet ook nog een dagje boven de oude stad uit te stijgen. Luxemburg-stad is de 'derde hoofdstad' van de Europese Unie en in de hooggelegen wijk Kirchberg vind je een aantal Europese instellingen, die zijn gevestigd in gebouwen met een interessante architectuur. Onderweg tussen de oude stad en de Kirchberg kijk je vanuit Parc Dräi Eechelen prachtig uit over de oude stad. Bovendien vind je hier het prestigieuze Museum voor Moderne Kunst, gehuisvest in een groep glazen prisma's en opvallendebogen.

Zicht op de stad vanaf de Kirchberg

LUXEMBURG-STAD

HOOGTEPUNTEN

Musea

- ◆ MNHA (Nationaal Museum voor Historie en Kunst)
- ◆ MUDAM (Museum voor Moderne Kunst)

Historie

- ◆ Casemates du Bock
- ◆ Grund

Groen in de stad

- ◆ Parc Dräi Eechelen
- ◆ Langs de Alzette, Grund

Activiteiten

- ◆ Wenzel-parcours

PALAIS GRAND-DUCAL

Het flink uit de kluiten gewassen Groothertogelijk Paleis lijkt op het eerste gezicht wat misplaatst, zoals het daar staat op een intiem pleintje hartje historische stad. Fotografen klagen er over dat de gevel nooit volledig in de zon staat en dat je het paleis alleen schuin van voren kan fotograferen. De meeste toeristen, met name de grote groepen, hebben echter vooral oog voor de erewacht. Twee mannen in uniform, de een staat kaarsrecht voor een wachthokje, de ander marcheert van de ingang naar het rechter uiteinde van de voorgevel, draait zich om en marcheert weer terug. De wacht wisselt, de ander marcheert heen en weer en zo gaat het de hele dag door. Nogal saai? Toch niet, je kan er best een tijdje naar kijken, je wordt er misschien zelfs rustig van. En het is ook spannend. Valen ze uit hun rol? Nee, zelden of nooit. En met al die toeristen die vlak voor de wacht op de foto gaan, gekke bekken trekken en de wacht proberen af te leiden, mag je dat best een enorme prestatie noemen.

Het Groothertogelijk Paleis wordt nog altijd bewoond door de groothertog en zijn familie. Het is de officiële residentie. Behalve in de zomer, als de familie op een van haar kasteeltjes op het platteland of in het buiten-

land verblijft. Dan wordt de residentie twee maanden lang opengesteld voor publiek en kan je er mee met een rondleiding.

Het paleis staat op de plek waar tussen 1572 en 1574 een stadhuis werd gebouwd. Het oudste nog bestaande deel van het pand dateert van 1573 en was destijds het woonhuis van de gouverneur van Luxemburg. De huidige façade, in Vlaamse Renaissancestijl, maakte hier deel van uit. Later deed het gebouw dienst als prefectuur en zetel van de regering. Na de dood van koning Willem III, in 1890, werd Luxemburg onafhankelijk van Nederland en koos de kersverse groothertog het paleis uit als zijn winterresidentie. De Brusselse architect Gédéon Bordiau en de Luxemburgse staatsarchitect Charles Arendt verbouwden het tot het fraaie paleis dat het nu is. Tijdens de rondleiding bekijk je de imposante staatsiezen, verfraaid met kroonluchters, wandtapijten, muurschilderingen en sierlijk stuc- en houtsnijwerk. Oplettende Oranje-watchers zullen er de bekende gezichten van de eerste drie koningen van Nederland tegenkomen, van wie staatsieportretten aan de muur hangen. Willem I, Willem II en Willem III waren vanaf het jaar 1815 namelijk ook groothertog van Luxemburg (zie kader op p. 88).

Palais Grand-Ducal

PRAKTISCHE INFORMATIE PALAIS GRAND-DUCAL

Palais Grand-Ducal is in juli en augustus dagelijks open voor publiek. Je kunt dan mee met een rondleiding. Toegang € 14

(Rue du Marché-aux Herbes 17, ☎ +352 22 28 09 (toeristeninformatie), www.monarchie.lu).

CATHÉDRALE NOTRE-DAME

De kathedraal van Luxemburg valt op door haar indrukwekkende mengeling van bouw- en decoratiestijlen. Deze weerspiegelt de historie van dit godshuis, waarvan je tijdens je bezoek dan ook een goede indruk krijgt. Tussen 1613 en 1621 werd op deze plek een eerste kerk gebouwd voor het naastgelegen Jezuïtisch College (nu de Nationale Bibliotheek). Aan deze vroege periode herinnert onder meer de fraai met ornamenten bewerkte orgelgalerij. Ook 17de-eeuws is het houten beeld van Maria met kind, dat fungeert als Consolatrix Afflictorum (Troosteres der Bedroefden). Jaarlijks zoeken vele pelgrims troost bij de weelderig geklede Madonna. Ze doen dat het hele jaar door, maar komen in groten getale in processie naar de kathedraal tijdens het festival Octave (eind april, zie ook p. 29). Het beeld staat sinds 1794 in de kathedraal.

In 1870 werd de kerk verheven tot kathedraal en het gebouw is sindsdien geregeld verbouwd en uitgebreid. Links van het 17de-eeuwse schip werd een galerij gereserveerd voor de familie van het staatshoofd. In de jaren 1930 kreeg deze groothertogelijke galerij een opvallend eigentijdse stijl: afgeleid van art deco. Ook het neogotische koor is in deze tijd toegevoegd aan het interieur, net als de twee ranke spitsen.

In de crypte worden de gestorven leden van de groothertogelijke familie bijgezet. Tussen hen bevinden zich bovendien de

resten van een veel oudere heerser over Luxemburg: Jan de Blinde (1296-1349). Hij was graaf van Luxemburg en koning van Bohemen. Hoewel hij in 1339 blind geworden was, trok deze heroïsche edelman na die tijd samen met de Fransen ten strijde tegen de Engelsen in de Slag bij Crécy. Daar sneuvelde hij. Zijn stoffelijke resten bevinden zich in een 17de-eeuwse tombe met een voorstelling van zeven volgelingen die Jezus Christus in het graf leggen. De twee leeu-

Cathédrale Notre-Dame

LUXEMBURG, OUDE STAD

